

Ikääntyneiden palvelut 2010 – Kuntakyselyn osaraportti

Äldreomsorgen 2010 – Delrapport om kommunenkäten

Riikka Väyrynen
+358 20 610 7670
riikka.vayrynen@thl.fi

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos
PL 30 (Mannerheimintie 166, Helsinki)
00271 Helsinki
Puhelin: + 358 20 610 6000
www.thl.fi

Ikääntyneiden palvelut 2010 - Kuntakyselyn osaraportti

Avaintulokset

Kyselyyn vastanneista kunnista vajaa kaksi kolmesta järjesti ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä vuonna 2010. Kotikäyntejä järjestettiin sekä asukasmäärältään isoissa että pienissä kunnissa. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien järjestäminen on yleistynyt vuoteen 2007 verrattuna. Iäkkäille suunnattu neuvontakeskus tai vastaava oli noin 40 prosentilla vastanneista kunnista.

Vuonna 2010 sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukainen palvelutarpeen arviointi oli tehty kyselyyn vastanneissa kunnissa 10,5 prosentille 75 vuotta täyttäneistä. Heistä noin 70 prosenttia oli saanut lisää tai uusia palveluja. Vastanneista kunnista suurin osa pystyi tekemään palvelutarpeen arvioinnit laissa asetetussa määräajassa eli seitsemässä arkipäivässä yhteydenotosta.

Palvelutarpeen arvioinnissa tarpeellisiksi katsotuista palveluista iäkkäiden henkilöiden palveluasumisen järjestäminen tuotti eniten vaikeuksia. Palveluasumisen järjestämisessä oli jonkin verran vaikeuksia noin puolella vastanneista kunnista. Huomattavasti vaikeuksia oli 12,5 prosentilla.

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä kaikkiin kuntiin (vuonna 2010 kuntia oli 342). Ikääntyneiden palveluita koskevaan osioon vastasi 233 kuntaa eli kunnista vastasi 68,1 prosenttia.

Tiedonkeruu ja vastauskato

Ikääntyneiden sosiaalipalveluista kerätään tietoja Kuntien talous- ja toimintatilastoon¹ sekä sosiaalihuollon hoitoilmoitusrekisteriin ja kotihoidon laskenta -aineistoon². Käytettävissä on vuosittain esimerkiksi tietoa eri palvelujen kuten kotihoidon, palveluasuminen ja vanhainkotien asiakkaista. Ikääntyneiden palveluihin kohdistuu kuitenkin tietotarpeita, joihin ei voida vastata vuosittain kerättävän tilastotiedon perusteella. Tämän vuoksi THL kerää kolmen vuoden välein toimintatilastoa täydentävää tietoa kuntien toiminnasta. Tietoa kerätään ikääntyneiden palveluiden lisäksi vammaisten palveluista, lasten päivähoitosta, sosiaalisesta luotoksesta ja kuntouttavasta työtoiminnasta.

Ikääntyneiden palvelujen osalta tarvitaan erityisesti tietoa sosiaalihuoltolaissa säädetystä 75 vuotta täyttäneiden palvelutarpeen arvioinnista sekä avo- ja ennaltaehkäisevistä palveluista kuten ikääntyneiden hyvinvointia edistävästä kotikäynneistä ja neuvontakeskustoiminnasta.

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä kaikkiin kuntiin. Vuonna 2010 kuntia oli yhteensä 342. Ikääntyneiden palveluita koskevaan osioon vastasi 233 kuntaa eli kunnista vastasi 68,1 prosenttia. Kokonaan vastaamatta jätti 109 kuntaa. Vastanneissa kunnissa oli 82,9 prosenttia maan väestöstä. Kyselyyn vastanneissa kunnissa oli kaupunkimaisia kuntia enemmän kuin taajaan asuttuja tai maaseutumaisia. Pohjois-Suomen ja Lapin aluehallintovirastojen toimialueella olevista kunnista tuli vähemmän vastauksia kuin muiden aluehallintovirastojen toimialueiden kunnista.

Kaikki kunnat eivät ole vastanneet kaikkiin kysymyksiin eli kattavuus vaihtelee kysymyksittäin. Väestöön suhteutetut vastausprosentit vaihtelivat kysymyksittäin 35,6 ja 81,1 välillä. Vähiten

¹ <http://www.stat.fi/til/kt/index.html> ja www.sotkanet.fi

² <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Ikaantyneet/index.htm>

vastauksia saatiin 75 vuotta täyttäneiden palvelutarpeen arviointia ja ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien lukumäärää koskeviin kysymyksiin.

Vuoden 2010 kyselyssä vastausprosentti jäi jonkin verran vuotta 2007 alhaisemmaksi. Vuonna 2007 ikääntyneitä koskevaan kyselyyn osaan vastanneissa kunnissa oli 88,7 maan väestöstä.

Palvelutarpeen arviointi

Kunta myöntää sosiaalipalveluja yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kiireellisissä tapauksissa palveluiden tarve on arvioitava välittömästi ja kiireettömissä tapauksissa kaikilla 75 vuotta täyttäneillä on oikeus päästä palvelutarpeen arviointiin määräajassa (7 arkipäivää yhteydenotosta). Vuonna 2010 palvelutarpeen arviointi oli tehty vastanneissa kunnissa 10,5 prosentille 75 vuotta täyttäneistä. Heistä noin kaksi kolmasosaa (69,9 %) oli saanut lisää tai uusia palveluja. Jos otetaan huomioon vastauskato ja oletetaan, että palvelutarpeen arviointeja tehtiin vastaamatta jääneissä kunnissa samalle osuudelle 75 vuotta täyttäneistä kuin vastanneissa, voidaan arvioida että arvioituja olisi ollut yhteensä noin 45 700. (Taulukko 1.)

Oikeus palvelutarpeen arviointiin on 75-vuotiaiden lisäksi vammaisetuuksista annetun lain 9 §:n mukaista eläkettä saavan ylintä hoitotukea saavilla henkilöillä. Kyselyssä pyydettiin ilmoittamaan myös, kuinka monelle eläkkeensaajan ylintä hoitotukea saavalle (entinen erityishoitotuki) oli tehty palvelutarpeen arviointi. Tähän kysymykseen vastasi 109 kuntaa, joissa oli 24,4 prosenttia väestöstä. Kuntien yhteydenotoista kävi ilmi, että he eivät pysty tuottamaan tietoja, koska aina ei ole tiedossa, ketkä saavat Kelan myöntämää eläkkeensaajan hoitotukea. Tästä johtuen kysymyksen vastaustietoja ei voida raportoida.

Suurimmalla osalla vastanneista kunnista ei ollut vaikeuksia tehdä sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukaisia palvelutarpeen arviointeja seitsemässä arkipäivässä. Vain yksi kunta kertoi, että sillä oli ollut huomattavia vaikeuksia. Jonkin verran vaikeuksia oli 13,1 prosentilla vastanneista kunnista. (Taulukko 2.) Vaikeuksia kokeneiden kuntien joukossa oli sekä isoja että pieniä kuntia. Yleisimmin syynä vaikeuksiin oli ollut henkilöstön vähyyks. Myös palvelutarpeiden kysynnän samanaikaisuus vaikeutti arvioinnin tekemistä asetetun määräajan puitteissa.

Palveluiden järjestäminen

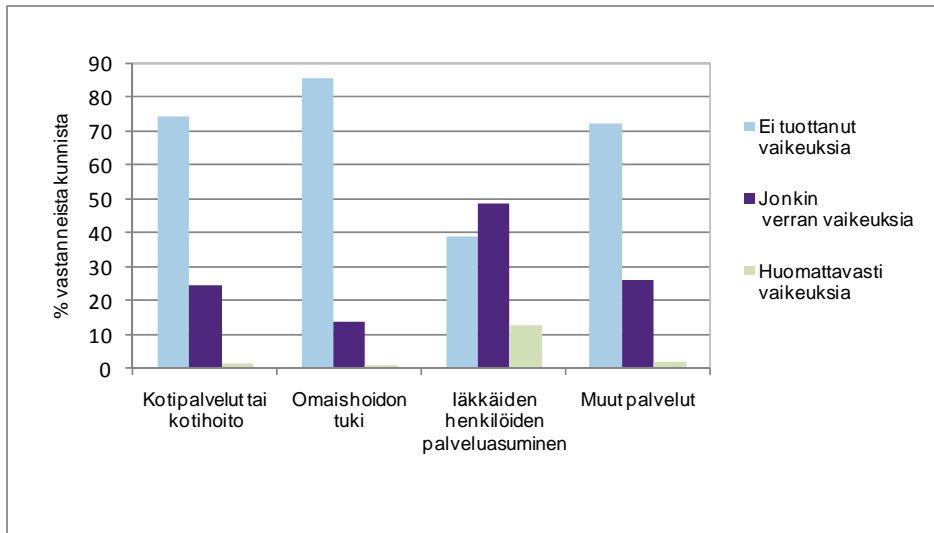
Palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi katsottujen palvelujen järjestämisen vaikeudet vaihtelivat jonkin verran palveluittain. Vuonna 2010 noin kolme neljäsosaa vastanneista kunnista pystyi järjestämään palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi katsotun kotipalvelun tai kotihoidon ilman vaikeuksia. Kunnista 24,3 prosenttia ilmoitti, että heillä oli jonkin verran vaikeuksia. Huomattavia vaikeuksia oli 1,3 prosentilla vastanneista. (Taulukko 3.)

Palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi arvioidun omaishoidon tuen järjestämisessä kunnilla ei ollut suuria vaikeuksia vuonna 2010. Vastanneista kunnista 85,3 prosenttia kertoi, että heillä ei ollut vaikeuksia järjestää omaishoidon tukea. Vain muutama kunta ilmoitti, että niillä oli ollut huomattavia vaikeuksia. Jonkin verran vaikeuksia oli 13,8 prosentilla vastanneista kunnista.

lökkäiden henkilöiden palveluasumisen kohdalla palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi katsotun palvelun järjestämisessä oli eniten vaikeuksia. Palveluasumisen pystyi järjestämään ilman vaikeuksia 38,8 prosenttia vastanneista kunnista. Noin puolella kunnista oli jonkin verran vaikeuksia. Huomattavasti vaikeuksia palveluasumisen järjestämisessä oli 12,5 prosentilla vastanneista kunnista.

Muut palvelut pystyi järjestämään ilman vaikeuksia vajaa kolme neljäsosaa vastanneista kunnista. Jonkin verran vaikeuksia oli 25,8 prosentilla kunnista.

Kuvio 1. Palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi katsottujen palvelujen järjestäminen kunnissa vuonna 2010

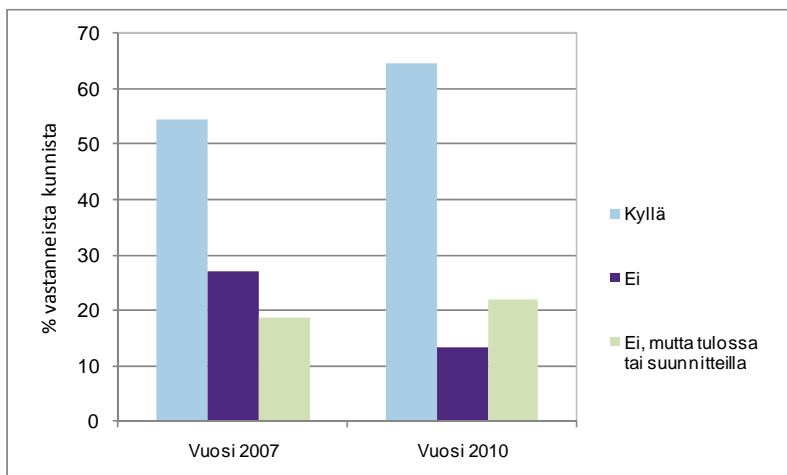
Palvelusuunnitelma

Vastanneista kunnista noin yhdeksän kymmenestä oli tehnyt sosiaalihuollon asiakaslain mukaisen palvelusuunnitelman vähintään 75 prosentille sosiaalihuollon vanhuspalveluja saaneista asiakkaista. Palvelusuunnitelmia oli tehty alle puolelle asiakkaista 3,2 prosentissa vastanneissa kunnissa. Pienelle osalle asiakkaista palvelusuunnitelmia tehneet kunnat olivat alle 10 000 asukkaan kuntia. (Taulukko 4.)

Ikääntyneiden hyvinvointia edistävät kotikäynnit

Ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä järjesti vajaa kaksi kolmesta vastanneista kunnista. Suunnitteilla ne olivat 22,1 prosentissa vastanneista kunnista. Ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä järjestettiin sekä asukasmäärältään isoissa että pienissä kunnissa. Kotikäyntejä järjestävien kuntien osuus on kasvanut vuoteen 2007 verrattuna. (Taulukko 5.)

Kuvio 2. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien järjestäminen kunnissa vuosina 2007 ja 2010

Vajaa puolet ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä järjestävistä kunnista kohdensi kotikäynnit 75 vuotta täyttäneille. Noin kolmasosa järjesti kotikäynnit 80 vuotta täyttäneille. Kunnista 18 prosenttia kohdensi kotikäynnit muulle ikäluokalle. Useimmin muuna ikäluokkana oli 78-vuotiaat. Kotikäyntejä suunnittelevissa kunnissa kohderyhminä olivat useimmin joko 80 vuotta täyttäneet (48 %) tai 75 vuotta täyttäneet (40 %). (Taulukko 6.)

Vastanneista kunnista noin 18 prosenttia kohdensi ikäluokkansa sisällä kotikäynnit jollekin tietylle riskiryhmälle. Useimmiten valittuna kohderyhminä olivat henkilöt, jotka eivät vielä olleet sosiaalipalvelujen piirissä. Kotikäyntejä kohdennettiin myös muistisairaille ja yksin asuville.

Ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä järjestettiin vastanneissa kunnissa 6 639 henkilölle. Vastanneita kuntia oli kuitenkin vain 133 ja näissä kunnissa oli 35,6 prosenttia väestöstä. Näin ollen kotikäyntien määrä ei kerro koko maan tilannetta. (Taulukko 7.)

lääkäiden neuvontakeskukset

lääkälle suunnattu neuvontakeskus tai vastaava oli 40,4 prosentissa vastanneista kunnista. Noin joka viides kunta suunnitteli toiminnan aloittamista. Iäkkäille suunnattua neuvontakeskusta tai vastaavaa toimintaa järjestävien kuntien joukossa oli sekä isoja että pieniä kuntia, mutta toimintaa järjestävät kunnat olivat keskimäärin suurempia kuin ne kunnat, joissa neuvontakeskusta ei ollut. Iäkkäille suunnattuja neuvontakeskuksia oli vuonna 2010 suuremmassa osassa kuntia kuin vuonna 2007. (Taulukko 8.)

Vajaat puolet niistä kunnista, joilla oli tai jotka suunnittelivat iäkkäiden neuvontakeskusta, järjestivät tai suunnittelivat järjestävänsä kyseistä palvelua 65 vuotta täyttäneille. Noin 40 prosentilla ei ollut ikärajaa vaan toiminta oli tarkoitettu kaikille iästä riippumatta. Ikärajojen jakaumat olivat samankaltaiset sekä olemassa että suunnitteilla olevissa palveluissa. (Taulukko 9.) Melkein kaikki palvelua joko järjestävät tai suunnittelevat kunnat (95 % vastanneista) olivat tarkoittaneet iäkkäiden neuvontakeskukset myös omaisille ja läheisille.

Jos verrataan sekä ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä että iäkkäiden neuvontakeskustoiminnan järjestämistä, niin vastanneista kunnista 8,5 prosenttia ei järjestä eikä suunnittele kummankaan palvelun järjestämistä. Molempia palveluja järjestää 29,5 prosenttia vastanneista. Jos otetaan mukaan suunnitteilla olevat palvelut, kaikkiaan 54,5 prosentilla vastanneista on jo tai on suunnitteilla sekä iäkkäiden hyvinvointia edistävät kotikäynnit että iäkkäiden neuvontakeskustoiminta.

Käsitteet ja määritelmät

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 a §:n mukainen sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi

Kunta myöntää sosiaalipalveluja yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Kiireellisissä tapauksissa palveluiden tarve on arvioitava välittömästi. Kiireettömissä tapauksissa kaikilla 75 vuotta täyttäneillä on oikeus päästä palvelutarpeen arviointiin määräajassa (7 arkipäivää yhteydenotosta). Sama oikeus on vammaisuuksista annetun lain 9 §:n mukaista eläkettä saavan ylintä hoitotukea saavilla henkilöillä. Palvelutarpeen arviointi koskee sekä henkilöitä, jotka eivät ole vielä palvelujen piirissä sekä henkilöitä, jotka ovat palvelujen piirissä, mutta joiden palvelutarve on muuttunut.

Tässä kyselyssä lukuun on sisällytetty kaikki 75 vuotta täyttäneet, jotka ovat pyytäneet sosiaalihuollon palvelujen arviointia, eikä ainoastaan niitä 75 vuotta täyttäneitä henkilöitä, jotka ovat itse osanneet viitata ko. lainkohtaan. Kun henkilö on täyttänyt 75 vuotta (tai hän on eläkkeensaajan ylintä hoitotukea saava), hänelle tehtävä sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi voidaan aina määritellä sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukaiseksi palvelutarpeen arvioinniksi.

Sosiaalihuollon asiakaslain (810/2000) 7 §:n mukainen palvelusuunnitelma

Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta.

Ikääntyneiden hyvinvointia edistävät kotikäynnit

Ikääntyneen hyvinvointia edistävä kotikäynti vastaa pääosin entisen ehkäisevän kotikäynnin sisältöä ja toteutusta. Hyvinvointia edistävä kotikäynti on kotona asuvalle, tietyn ikäiselle ikääntyneelle suunnattu sosiaali- ja/tai terveydenhuollon työntekijän käynti, jonka tavoitteena on edistää ikäihmisten hyvinvointia ja toimintakykyä niin, että heidän mahdollisuutensa kotona asumiseen ja itsenäiseen suoriutumiseen paranevat ja säilyvät mahdollisimman pitkään. Kotikäynnillä tehdään yleisarvio henkilön toimintakyvystä ja selvitetään riskejä, jotka voivat heikentää toimintakykyä, elämänlaatua ja turvallisuutta omassa kodissa. Henkilö voidaan tarvittaessa ohjata tarkempaan toimintakyvyn arviointiin, erilaisiin toimintoihin tai palveluihin.

lääkkäille suunnattu neuvontakeskus tai vastaava neuvontapalvelu

Neuvontakeskus tai vastaava neuvontapalvelu kohdentuu iäkkäille kuntalaisille ja heidän läheisilleen. Toiminnalla tähdätään iäkkäiden toimintakyvyn, voimavarojen ja omatoimisuuden ylläpitämiseen, sekä terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn. Toiminta voi sisältää esimerkiksi tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta ikääntyneiden hyvinvoinnista, terveydestä, palveluista ja sosiaaliturvasta. Toiminta voidaan järjestää kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon tai niiden yhteisenä toimintana.

Taulukoissa käytetyt symbolit

(-) Ei tapauksia

Taulukot

Taulukko 1. 75 vuotta täyttäneiden palvelutarpeen arvioiminen vuonna 2010¹⁾

	Miehet	Naiset	Yhteensä
Yhteensä	5 922	12 396	18 318
% 75 vuotta täyttäneestä väestöstä vastanneissa kunnissa	9,3	11,2	10,5
Kuinka monelle on arvioinnin perusteella myönnetty lisää tai uusia palveluja	4 137	8 662	12 796
% arvioiduista	69,9	69,9	69,9

1) Kysymykseen vastasi 164 kuntaa, joissa oli 39,2 prosenttia maan väestöstä ja 40,1 prosenttia 75 vuotta täyttäneistä.

Taulukko 2. Palvelutarpeen arvioinnin määräajan toteutuminen vuonna 2010 (%)

Palvelutarpeen arvioiminen määräajassa

Ei tuottanut vaikeuksia	86,5
Jonkin verran vaikeuksia	13,1
Huomattavasti vaikeuksia	0,4
Yhteensä (%)	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	222 ¹⁾
Vastaamatta jättäneet kunnat yhteensä (n)	120

1) Vastanneissa kunnissa oli 80,3 prosenttia väestöstä.

Taulukko 3. Palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi arvioitujen palvelujen järjestäminen vuonna 2010 (%)

	Kotipalvelut tai kotihoito	Omaishoidon tuki	lääkkäiden henkilöiden palveluasuminen	Muut palvelut
Ei tuottanut vaikeuksia	74,3	85,3	38,8	72,2
Jonkin verran vaikeuksia	24,3	13,8	48,7	25,8
Huomattavasti vaikeuksia	1,3	0,9	12,5	1,9
Yhteensä (%)	100	100	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n) ¹⁾	226	224	224	209
Vastaamatta jättäneet kunnat yhteensä (n)	116	118	118	133

1) Vastanneiden kuntien prosenttiosuudet väestöstä olivat palveluittain: Kotihoito 76,8, omaishoidon tuki 76,6, palveluasuminen 76,2 ja muut palvelut 72,9 prosenttia.

Taulukko 4. Asiakkaiden osuus, joille on laadittu palvelusuunnitelma 2007 ja 2010 (%)

Osuus asiakkaista, joille on tehty palvelusuunnitelma

	Vuosi 2007	Vuosi 2010 ¹⁾
0–24 %	2,4	1,4
25–49 %	3,6	1,8
50–74 %	12,4	7,7
75–100 %	81,5	89,2
Yhteensä (%)	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	330	222
Vastaamatta jättäneet kunnat yhteensä (n)	86	120

1) Vuonna 2010 kysymykseen vastanneissa kunnissa oli 72,9 prosenttia väestöstä.

Taulukko 5. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien järjestäminen kunnissa vuosina 2007 ja 2010 (%)

	Vuosi 2007	Vuosi 2010
Kyllä	54,3	64,6
Ei	26,9	13,3
Ei, mutta tulossa tai suunnitteilla	18,8	22,1
Yhteensä (%)	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	346	226 ¹⁾
Vastaamatta jättäneet kunnat yhteensä (n)	70	116

1) Vuonna 2010 vastanneissa kunnissa oli 81,1 prosenttia väestöstä.

Taulukko 6. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien kohderyhmät vuonna 2010 (%)

	Kunta järjestää kotikäyntejä	Kunta suunnittelee kotikäyntien järjestämistä tai kotikäynnit ovat tulossa	Molemmat yhteensä
65 vuotta täyttäneille	1,4	0,0	1,0
70 vuotta täyttäneille	0,7	2,0	1,0
75 vuotta täyttäneille	44,5	40,0	43,4
80 vuotta täyttäneille	34,9	48,0	38,3
85 vuotta täyttäneille	0,0	2,0	0,5
Muulle ikäluokalle	17,8	6,0	14,8
Ei tietoa	0,7	2,0	1,0
Yhteensä (%)	100	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	146	50	196

Taulukko 7. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävät kotikäynnit sukupuolen mukaan vuonna 2010 ¹⁾

	lkm	%
Miehet	2772	41,8
Naiset	3867	58,2
Yhteensä	6639	100

1) Kysymykseen vastasi 133 kuntaa, joissa oli 35,6 prosenttia väestöstä.

Taulukko 8. Iäkkäille suunnattu neuvontakeskustoiminta kunnissa vuosina 2007 ja 2010 (%)

lääkälle suunnattu neuvontakeskustoiminta	Vuosi 2007	Vuosi 2010
Kyllä	24,3	40,4
Ei	64,9	41,2
Ei, mutta tulossa tai suunnitteilla	10,7	18,4
Yhteensä (%)	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	345	228 ¹⁾
Vastaamatta jättäneet kunnat yhteensä (n)	71	114

1) Vuonna 2010 vastanneissa kunnissa oli 80,6 prosenttia väestöstä.

Taulukko 9. läkkäiden neuvontakeskustoiminnan kohderyhmät vuonna 2010 (%)

	Kunta järjestää neuvontakeskustoimintaa	Kunta suunnittelee neuvontakeskustoimintaa tai toiminta on tulossa	Molemmat yhteensä
65 vuotta täyttäneille	43,5	50,0	45,5
70 vuotta täyttäneille	2,2	2,4	2,2
75 vuotta täyttäneille	6,5	7,1	6,7
Kaikille iästä riippumatta	40,2	38,1	39,6
Muulle ikäluokalle	5,4	2,4	4,5
Ei tietoa	2,2	-	1,5
Yhteensä (%)	100	100	100
Vastanneet kunnat yhteensä (n)	90	42	132

Laatuseloste

Ikääntyneiden palvelut 2010 – Kuntakyselyn osaraportti

Tilastotietojen relevanssi

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kerää kolmen vuoden välein kunnilta Kuntien ja talous ja toimintatilaston tietoja täydentäviä tietoja kuntien toiminnasta ikääntyneiden, vammaisten, lasten päivähoidon, sosiaalisen luototuksen ja kuntouttavan työtoiminnan palveluissa. Kyselyssä on kysymyksiä uudenlaisista palveluista sekä asioista, joista tarvitaan säännöllistä tietoa, mutta joita ei ole mahdollista liittää jatkuvaan tilastotiedonkeruuseen.

Tiedoille on käyttöä esimerkiksi päätöksenteossa ja suunnittelussa. Tietojen keruu perustuu Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta annettuun lakiin (409/2001).

Menetelmäkuvaus

Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä (Digium). Kunnille lähetettiin sähköpostitse linkit eri palveluita koskevien osioiden sähköisille kyselylomakkeille. Kuntiin, jotka eivät olleet vastanneet kaikkiin osioihin määräaikaan mennessä, lähetettiin kysely uudestaan sähköpostitse. Kuntiin, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn ollenkaan ensimmäisellä kierroksella, lähetettiin kysely uudestaan myös paperilla, jotta varmistettaisiin kyselyn perille meno. Lisäksi tietoja karhuttiin toisen vastauskierroksen jälkeen puhelimitse.

Tietojen tarkkuus ja luotettavuus

Ikääntyneiden palveluita koskevaan osioon vastasi 233 kuntaa eli kunnista vastasi 68,1 prosenttia. Vastanneissa kunnissa oli 82,9 prosenttia maan väestöstä. Kokonaan vastaamatta jätti 109 kuntaa.

Taulukko 1. Katoanalyysi koskien vuoden 2010 kyselyä

	Vastausosuus %	Kato %	Kuntien lukumäärä N
Kunnan koko			
alle 4 000 asukasta	69,8	30,2	129
4 000-9 999 asukasta	60,4	39,6	111
10 000-24 999 asukasta	64,5	35,5	62
25 000-99 999 asukasta	87,5	12,5	32
100 000 ja yli asukasta	100,0	0,0	8
Kuntaryhmä			
Kaupunkimainen	80,6	19,4	62
Maaseutumainen	64,5	35,5	214
Taajaan asuttu	68,2	31,8	66
Aluehallintovirasto			
Etelä-Suomi	75,0	25,0	68
Itä-Suomi	72,2	27,8	54
Lappi	61,9	38,1	21
Lounais-Suomi	71,4	28,6	49
Länsi- ja Sisä-Suomi	68,1	31,9	91
Pohjois-Suomi	53,5	46,5	43
Ahvenanmaa	62,5	37,5	16
Yhteensä	68,1	31,9	342

Kaikki kunnat eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin eli kattavuus vaihtelee kysymyksittäin. Kysymyksittäin väestöön suhteutetut vastausprosentit vaihtelivat 35,6 ja 81,1 välillä. Vähiten vastauksia saatiin 75 vuotta täyttäneiden palvelutarpeen arviointia ja ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäyntien lukumäärää koskeviin kysymyksiin.

Vuoden 2010 kyselyssä vastausprosentti jäi jonkin verran vuotta 2007 alhaisemmaksi. Vuonna 2007 ikääntyneitä koskevaan kyselyn osaan vastanneissa kunnissa oli 88,7 maan väestöstä.

Kyselyn tulokset ovat suuntaa antavia, koska kyselyssä kysytään tietoja uusista palveluista ja palveluista, joista ei olemassa säännöllistä tiedonkeruuta. Kysytyjä tietoja ei välttämättä saada poimittua kuntien käyttämistä tietojärjestelmistä, mistä johtuen osa kunnista on vastannut arvion perusteella. Lisäksi on huomioitava, että kyselyn kohteena olevista asioista käytettävät käsitteet eivät kaikki ole vielä vakiintuneet, mikä voi vaikuttaa siihen, että vastaajat ymmärtävät kysymykset eri tavoin.

Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kuntakysely on THL:n kerran kolmessa vuodessa tuottama tilastoraportti.

Tilastojen yhtenäisyys ja vertailukelpoisuus

THL (aiemmin Stakes) on kerännyt kuntakyselyn tiedot vuosilta 2007 ja 2010. Kuntakyselyn tietosisältö muuttui vuonna 2010 joidenkin kysymysten osalta esimerkiksi lainsäädäntömuutoksista johtuen. Näin ollen vuosien 2007 ja 2010 kyselyjen tulokset eivät ole kaikkien kysymyksiä osalta vertailukelpoisia. Lisäksi vastauskato voi vaikuttaa tietojen vertailukelpoisuuteen. Alla on tarkemmat tiedot tietojen yhtenäisyydestä ja vertailukelpoisuudesta.

Vuonna 2010 kyselyn tietosisältö muuttui seuraavien kysymysten osalta:

- Ikääntyneiden palvelutarpeen arviointia koskevien kysymyksiä sisältö muuttui lakimuutoksesta johtuen. Vuonna 2009 voimaan tullessa lakimuutoksessa palvelutarpeen ikäraja aleni 80 vuodesta 75 vuoteen.
- Vuoden 2010 kyselyyn lisättiin uutena kysymyksenä kysymys, siitä oliko kunnalla vaikeuksia järjestää palvelutarpeen arvioinnissa tarpeelliseksi arvioidut palvelut.
- Ikääntyneiden hyvinvointia edistävien kotikäynneistä käytetty termi muuttui. Vuoden 2007 kyselyssä käytettiin termiä ns. vanhusten ehkäisevä kotikäynti. Ikääntyneiden hyvinvointia edistävän kotikäynnin sisältö vastaa pääosin entisen ehkäisevän kotikäynnin käsitettä.
- Vuotta 2010 koskevassa kyselyssä kysyttiin ensimmäisen kerran käyntimäärätietoja ikääntyneiden kotikäynneistä. Hyvin harva kunta vastasi tähän kysymykseen, mistä voidaan päätellä, että useassa kunnassa ei ole olemassa tilastoa tai muita kirjauksia kotikäyntien määristä.
- Iäkkäille suunnatun neuvontakeskuksen tai vastaavan termi muuttui vuoden 2010 kyselyyn. Vuoden 2007 kyselyssä käytettiin termiä vanhus- tai seniorineuvola. Samasta toiminnasta käytettiin vuonna 2010 termiä iäkkäille suunnattu neuvontakeskus tai vastaava.

Tietojen saatavuus ja selkeys

Keskeiset tulokset kootaan tilastoraporttiin, joka julkaistaan THL:n internet-sivulla osoitteessa <http://www.thl.fi/fi/tilastot>.

Liite 1. Kyselylomake

Kuntakysely vuoden 2010 tiedoista – Osa I. Ikääntyneet

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

Kuntakysely vuoden 2010 tiedoista

Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) ovat yhdessä valmistelleet joka kolmas vuosi kuntiin tehtävän tilastokyselyn. Se täydentää Tilastokeskuksen kuntien talous- ja toimintatilaston toimintaosiota, ja sen aiheina ovat vanhusten ja vammaisten palvelut, sosiaalinen luototus, lasten päivähoito ja kuntouttava työtoiminta. Ensimmäisen kerran selvitys koski vuotta 2007, tämä kysely vuotta 2010 ja seuraava vuotta 2013.

Kyselyssä on viisi aihealuetta. Tämä kysely koskee ensimmäistä aihealuetta eli ikääntyneiden saamia palveluja kunnassanne vuonna 2010.

Muut kuntakyselyn aihealueet ovat

- Vammaisten palvelut
- Sosiaalisen luototuksen järjestelyt
- Lasten päivähoiton järjestäminen
- Kuntouttava työtoiminta.

Voit vapaasti selata kyselyn sisältöä, tarvittaessa keskeyttää lomakkeen tallennuksen missä tahansa vaiheessa ja jatkaa sitä myöhemmin. Jos tunnet, että et ole oikea henkilö vastaamaan tähän kyselyyn, lähetä kyselyn linkki sähköpostitse aihealueen asiantuntijalle kunnassanne.

Jos haluat lukea tai tulostaa paperille tämän tai jonkin muun yllä luetellun kyselyn sisällön, löytyvät ne kaikki pdf-muodossa osoitteesta <http://www.stakes.fi/tilastot/lomakkeet>.

Kyselyyn tulee vastata viimeistään 11.3.2011.

Tämän osion kysymyksiin vastaa tarvittaessa Riikka Väyrynen, riikka.vayrynen@thl.fi, puhelin 02 0610 7670

Kysely koskee vuotta 2010 ja siksi käytetään sen vuoden kuntajakoa.

Tietojen keruu perustuu lakiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta (668/2008)

Päivi Hämäläinen

osastajohtaja

Nina Knape

yksikönpäällikkö

1. Kunta

2. Vastaajan nimi _____

3. Vastaajan sähköpostiosoite _____

4. Vastaajan puhelinnumero _____

5. Kuinka monelle 75 vuotta täyttäneelle on vuoden 2010 aikana tehty kunnassanne sosiaalihuoltolain (710/1982) 40 a §:n mukainen sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi?

Määritelmä tässä kyselyssä: Lukuun sisällytetään kaikki 75 vuotta täyttäneet, jotka ovat pyytäneet sosiaalihuollon palvelujen arviointia, eikä ainoastaan niitä 75 vuotta täyttäneitä henkilöitä, jotka ovat itse osanneet viitata ko. lainkohtaan. Kun henkilö on täyttänyt 75 vuotta (tai hän on eläkkeensaajan ylintä hoitotukea saava), hänelle tehtävä sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi voidaan aina määritellä sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukaiseksi palvelutarpeen arvioinniksi.

	Miehet	Naiset
Yhteensä	_____	_____
Kuinka monelle on arvioinnin perusteella myönnetty lisää tai uusia palveluita?	_____	_____

6. Kuinka monelle eläkkeensaajan ylintä hoitotukea saavalle (entinen erityishoitotuki) on kunnassanne vuoden 2010 aikana tehty sosiaalihuollon 40 a §:n mukainen sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi?

	Miehet	Naiset
Alle 65-vuotias	_____	_____
65–74-vuotias	_____	_____
Yhteensä	_____	_____
Kuinka monelle on arvioinnin perusteella myönnetty lisää tai uusia palveluita?	_____	_____

7. Oliko kunnallanne vaikeuksia tehdä sosiaalihuoltolain 40 a §:n mukainen sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointi annetussa määräajassa (7 arkipäivää) vuonna 2010?

- Kyllä, oli huomattavia vaikeuksia
- Jonkin verran vaikeuksia
- Ei tuottanut vaikeuksia

8. Jos kunnallanne oli huomattavia tai jonkin verran vaikeuksia palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisessa, niin millaisia ne olivat?

9. Oliko kunnallanne vaikeuksia järjestää palvelutarpeen arvioinnissa tarpeellisiksi arvioidut palvelut vuonna 2010?

	Vaikeuksia		
	Ei	Jonkin verran	Huomattavasti
Kotipalvelu tai kotihoito	☐	☐	☐
Omaishoidontuki	☐	☐	☐
lääkäiden henkilöiden palveluasuminen	☐	☐	☐
Muut palvelut	☐	☐	☐

10. Kuinka suurelle osalle sosiaalihuollon vanhuspalveluja 31.12.2010 saaneista on tehty sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) 7 §:n mukainen palvelusuunnitelma?

- 0–24 %
- 25–49 %
- 50–74 %
- 75–100 %

11. Järjestikö kuntanne vuonna 2010 ns. ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä?

Määritelmä tässä kyselyssä: Ikääntyneen hyvinvointia edistävä kotikäynti vastaa pääosin entisen ehkäisevän kotikäynnin sisältöä ja toteutusta. Hyvinvointia edistävä kotikäynti on kotona asuvalle, tietyn ikäiselle ikääntyneelle suunnattu sosiaali- ja/tai terveydenhuollon työntekijän käynti, jonka tavoitteena on edistää ikäihmisten hyvinvointia ja toimintakykyä niin, että heidän mahdollisuutensa kotona asumiseen ja itsenäiseen suoriutumiseen paranevat ja säilyvät mahdollisimman pitkään. Kotikäynnillä tehdään yleisarvio henkilön toimintakyvystä ja selvitetään riskejä, jotka voivat heikentää toimintakykyä, elämänlaatua ja turvallisuutta omassa kodissa. Henkilö voidaan tarvittaessa ohjata tarkempaan toimintakyvyn arviointiin, erilaisiin toimintoihin tai palveluihin.

- Kyllä
 Ei
 Ei, mutta on tulossa/suunnitteilla

12. Jos kuntanne järjesti ns. ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä, niin kuinka monelle ikäihmiselle kotikäynnit järjestettiin vuonna 2010?

Miehet _____ Naiset _____
Yhteensä _____

13. Jos kuntanne järjestää tai on tulossa/suunnitteilla ns. ikääntyneiden hyvinvointia edistäviä kotikäyntejä, niin minkä ikäisille niitä on tarjolla (valitse vain yksi vaihtoehto)?

- 65 vuotta täyttäneille
 70 vuotta täyttäneille
 75 vuotta täyttäneille
 80 vuotta täyttäneille
 85 vuotta täyttäneille
 Muu ikäluokka, mikä? _____

14. Jatkoa edelliseen kysymykseen: Kohdennetaanko hyvinvointia edistävät kotikäynnit tietyssä ikäryhmässä jollekin riskiryhmälle?

- Ei
 Kyllä, keille? _____

15. Oliko kunnassanne vuonna 2010 iäkkäille suunnattua neuvontakeskusta tai vastaavaa?

Määritelmä tässä kyselyssä: Neuvontakeskus tai vastaava neuvontapalvelu kohdentuu iäkkäille kuntalaisille ja heidän läheisilleen. Toiminnalla tähdätään iäkkäiden toimintakyvyn, voimavarojen ja omatoimisuuden ylläpitämiseen, sekä terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn. Toiminta voi sisältää esimerkiksi tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta ikääntyneiden hyvinvoinnista, terveydestä, palveluista ja sosiaaliturvasta. Toiminta voidaan järjestää kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon tai niiden yhteisenä toimintana.

- Kyllä
 Ei
 Ei, mutta tulossa tai suunnitteilla

16. Jos kunnassanne oli tai on tulossa tai suunnitteilla iäkkäiden neuvontakeskuksia tai vastaavaa toimintaa, niin minkä ikäisille ne on tarkoitettu (valitse vain yksi vaihtoehto)?

- 65 vuotta täyttäneille
- 70 vuotta täyttäneille
- 75 vuotta täyttäneille
- Kaikille iästä riippumatta
- Muu ikäluokka, mikä? _____

17. Jatkoa edelliseen kysymykseen: ovatko palvelut tarkoitettu edellä mainittujen ikäryhmien lisäksi myös omaisille ja läheisille?

- Kyllä
- Ei

Äldreomsorgen 2010 - delrapport om kommunenkäten

Nyckelresultat

År 2010 ordnade knappt två tredjedelar av de svarande kommunerna hembesök som främjar de äldres välbefinnande. Hembesök ordnades i invånarmässigt större och mindre kommuner. Antalet hembesök som främjar de äldres välbefinnande har ökat sedan 2007. Cirka 40 procent av de svarande kommunerna hade rådgivningscentraler eller motsvarande för äldre.

Behovet av social service bedömdes i enlighet med 40 a § i socialvårdslagen hos 10,5 procent av de kommuninvånare som fyllt 75 år. Siffran gäller år 2010 och de kommuner som deltog i enkäten. Cirka 70 procent av dessa kommuninvånare erbjöds nya tjänster eller tilläggservice. Majoriteten av de svarande kommunerna bedömde behovet av social service inom utsatt tid, det vill säga inom sju vardagar efter att den berörda myndigheten blivit kontaktad.

Bland de tjänster som bedömdes som viktiga medförde ordnandet av serviceboende mest problem. Serviceboendet medförde vissa problem för ungefär hälften av de svarande kommunerna. 12,5 procent av kommunerna hade avsevärda svårigheter med att tillhandahålla serviceboende.

Den elektroniska enkäten gällande tjänster för äldre personer tillställdes alla kommuner (år 2010 var antalet kommuner 342). I enkäten deltog 233 kommuner, dvs. 68,1 procent av landets kommuner.

Uppgiftsinsamling och bortfall

Den sociala servicen för äldre registreras i Statistiken över kommunernas ekonomi och verksamhet¹, socialvårdens vårdanmälningsregister och i hemvårdsregistret². Materialet omfattar årsvisa uppgifter om antalet kunder inom bland annat hemvården, serviceboendet och äldreboendet. Ifråga om tjänsterna för äldre personer föreligger ett sådant informationsbehov som inte tillgodoses av den årliga uppgiftsinsamlingen. Av den orsaken samlar THL in kompletterande information om kommunernas verksamhet vart tredje år. Uppgifterna gäller tjänsterna för äldre och funktionshindrade personer, barndagvården, den sociala kreditgivningen och arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

Ifråga om tjänsterna för äldre personer behövs information om framför allt den bedömning av behovet av social service för personer över 75 år som stipuleras i socialvårdslagen, den öppna och förebyggande vården så som hembesök som främjar välbefinnandet och rådgivningscentralverksamheten.

Den elektroniska enkäten tillställdes alla kommuner. År 2010 hade Finland 342 kommuner. I enkätavsnittet gällande tjänster för äldre personer deltog 233 kommuner, dvs. 68,1 procent av landets kommuner. Bortfallet var 109 kommuner. De deltagande kommunerna omfattade 82,9 procent av landets befolkning. Bland de deltagande kommunerna fanns fler städer än andra tätorter och landsbygdskommuner. Kommunerna inom Lapplands och Norra Finlands regionförvaltningsverks verksamhetsområden deltog mindre aktivt än kommunerna i resten av landet.

¹ <http://www.stat.fi/til/ktt/index.html> ja www.sotkanet.fi

² <http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Ikaantyneet/index.htm>

Vissa kommuner besvarade inte alla frågor, vilket innebär att täckningen varierar från fråga till fråga. Den befolkningsrelaterade svarsprocenten låg mellan 35,6 och 81,1 i de olika frågorna. Svarsandelen var lägst ifråga om bedömningen av servicebehovet hos 75 år fyllda invånare och antalet hembesök som främjar välbefinnandet.

Svarsprocenten var något lägre 2010 än 2007. År 2007 omfattade de kommuner som deltog i enkätavsnittet gällande äldre personer 88,7 procent av landets befolkning.

Bedömning av servicebehovet

Kommunerna erbjuder socialtjänster på basis av individuell bedömning av servicebehovet. I brådskande fall skall behovet av social service bedömas utan dröjsmål. I icke brådskande fall skall bedömningen gällande 75 år fyllda invånare göras inom utsatt tid (senast 7 vardagar efter att den berörda myndigheten kontaktats). År 2010 bedömdes servicebehovet hos 10,5 procent av de kommuninvånare som fyllt 75 år. Siffran gäller de kommuner som deltog i enkäten. Av dessa erbjöds cirka två tredjedelar (69,9 %) nya tjänster eller tilläggservice. Om man beaktar bortfallet och antar att de 75 år fyllda invånarnas servicebehov bedömdes i samma utsträckning i alla kommuner, uppgick antalet bedömningar till sammanlagt cirka 45 700. (Tabell 1.)

Även de personer som får i 9 § i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag för pensionstagare är berättigade till bedömning av servicebehovet. I enkäten ombads kommunerna ange hur många mottagare av högsta vårdbidrag (tidigare specialvårdsbidrag) som fått sitt behov av social service bedömt. Frågan besvarades av 109 kommuner omfattande 24,4 procent av befolkningen. En del av kommunerna meddelade att de inte kan svara på frågan eftersom de inte får information om vem som får FPA:s vårdbidrag för pensionstagare. Av den orsaken rapporteras inte svarsuppgifterna.

Majoriteten av de svarande kommunerna hade inga svårigheter med att bedöma servicebehovet inom 7 vardagar i enlighet med 40 a § i socialvårdslagen. Endast en kommun hade avsevärda svårigheter. Av de svarande kommunerna hade 13,1 procent haft vissa svårigheter. (Tabell 2). Bland de kommuner som hade svårigheter fanns både större och mindre kommuner. Den vanligaste orsaken var personalbrist. I en del fall berodde svårigheterna att göra bedömningen inom utsatt tid på andra samtidigt servicebehov.

Ordnande av service

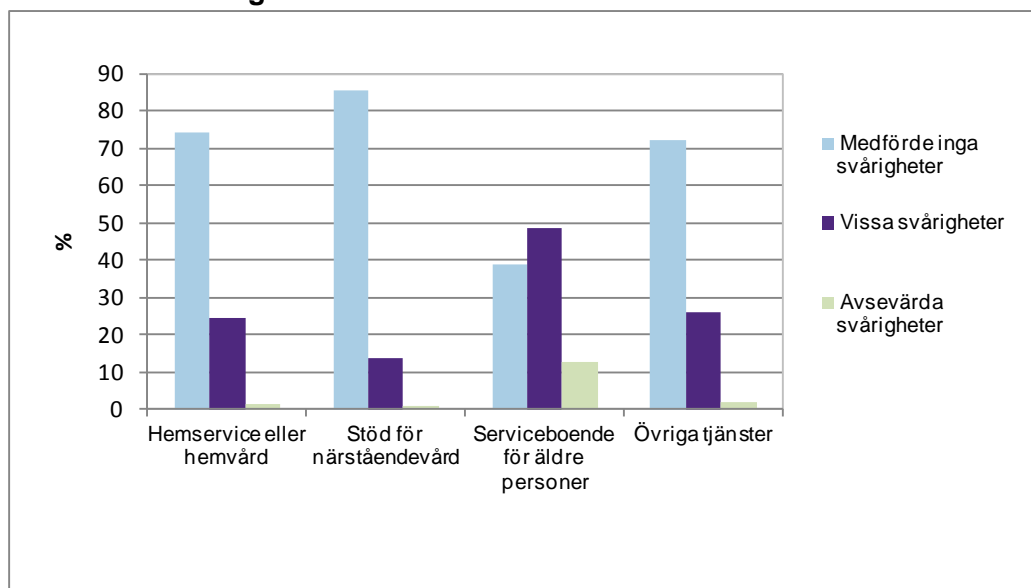
Svårigheterna med att ordna den service som vid bedömningen av behovet ansågs vara nödvändig varierade något mellan de olika tjänsterna. År 2010 kunde cirka tre fjärdedelar av kommunerna utan svårighet ordna den hemservice eller hemvård som vid bedömningen av servicebehovet ansågs vara nödvändig. Av de svarande kommunerna hade 24,3 procent haft vissa svårigheter. Andelen kommuner med avsevärda svårigheter var 1,3 procent. (Tabell 3).

År 2010 hade kommunerna inga större svårigheter med att ordna det stöd för närståendevård som ansågs nödvändigt vid bedömningen av servicebehovet; 85,3 procent av kommunerna uppgav att de inte hade svårigheter med att ordna stödet. Några få kommuner hade avsevärda svårigheter. Av de svarande kommunerna hade 13,8 procent vissa svårigheter.

Ordandet av det serviceboende som ansågs nödvändigt vid bedömningen av servicebehovet medförde de största problemen. Av de svarande kommunerna kunde 38,8 procent ordna serviceboendet utan svårigheter. Ungefär hälften av kommunerna hade vissa svårigheter. Andelen kommuner med avsevärda svårigheter var 12,5 procent.

Cirka tre fjärdedelar av kommunerna kunde ordna de övriga tjänsterna utan svårigheter. Av de svarande kommunerna hade 25,8 procent vissa svårigheter.

Figur 1. Ordlandet av de tjänster som ansågs nödvändiga vid kommunernas servicebedömning 2010.

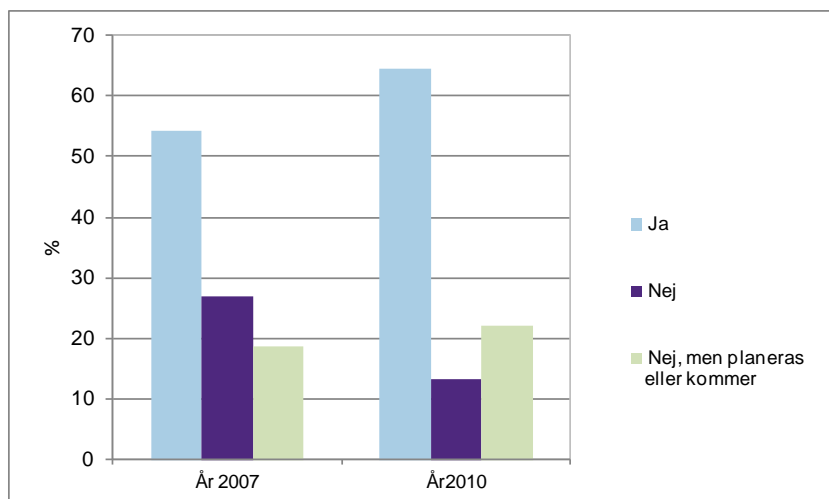
Serviceplan

Omkring nio av tio kommuner hade gjort upp en serviceplan enligt socialvårdens klientlag för minst 75 procent av de klienter som erhöll socialvårdens tjänster för äldre personer. Andelen kommuner i vilka en serviceplan hade gjorts för färre än hälften av klienterna var 3,2 procent. De kommuner som hade gjort en serviceplan för endast ett fåtal klienter hade färre än 10 000 invånare. (Tabell 4).

Hembesök som främjar de äldres välbefinnande

Knappt två tredjedelar av de svarande kommunerna ordnade hembesök som främjar de äldres välbefinnande. Sådana hembesök planerades i 22,1 procent av kommunerna. Hembesök som främjar de äldres välbefinnande ordnades i invånarmässigt större och mindre kommuner. Andelen kommuner som ordnar hembesök som främjar de äldres välbefinnande har ökat sedan 2007. (Tabell 5).

Figur 2. Hembesök som främjar de äldres välbefinnande åren 2007 och 2010. Andelen kommuner.

I knappt hälften av de kommuner som ordnade hembesök som främjar de äldres välbefinnande gällde besöken personer som fyllt 75 år. I ungefär en tredjedel av kommunerna gällde besöken personer som fyllt 80 år. I 18 procent av kommunerna gällde hembesöken andra åldersgrupper. Den vanligaste åldersgränsen var 78 år. De kommuner som planerade hembesök uppgav i allmänhet 80 år (48 %) eller 75 år (40 %) som åldersgräns. (Tabell 6).

Cirka 18 procent av kommunerna riktade hembesöken till någon riskgrupp inom åldersgruppen. Målgruppen utgjordes i allmänhet av personer som ännu inte omfattades av den sociala servicen. Hembesök gjordes även hos ensamboende och demenssjuka.

I de svarande kommunerna ordnades sammanlagt 6 639 hembesök som främjar de äldres välbefinnande. De 133 kommuner som deltog i enkäten omfattade 35,6 procent av befolkningen. Antalet hembesök gäller alltså inte hela landet. (Tabell 7).

Rådgivningscentraler för äldre

Cirka 40,4 procent av de svarande kommunerna hade rådgivningscentraler eller motsvarande för äldre. Ungefär var femte kommun planerade sådan verksamhet. Bland de kommuner som hade rådgivningscentraler eller motsvarande för äldre fanns både större och mindre kommuner. Verksamheten var dock vanligare i de större kommunerna. År 2010 hade fler kommuner rådgivningscentraler för äldre än år 2007. (Tabell 8).

Knappt hälften av de kommuner som hade eller planerade rådgivningscentraler för äldre uppgav 65 år som åldersgräns. Cirka 40 procent av kommunerna uppgav ingen åldersgräns för verksamheten. De kommuner som redan hade och de som planerade rådgivningscentraler eller motsvarande för äldre uppgav likartade åldersgränser. (Tabell 9). Nästan alla kommuner som hade eller planerade rådgivningscentraler (95 % av dem som svarade) uppgav att centralerna även är avsedda för de äldres anhöriga eller närstående.

Cirka 8,5 procent av de svarande kommunerna erbjuder eller planerar inte hembesök som främjar de äldres välbefinnande eller rådgivningscentraler för äldre. Andelen kommuner som ordnar vardera verksamheten är 29,5 procent. Andelen kommuner som erbjuder eller planerar både hembesök som främjar de äldres välbefinnande och rådgivningscentraler för äldre är 54,5 procent.

Begrepp och definitioner

Bedömning av behovet av social service enligt 40 a § i socialvårdslagen (710/1982)

Kommunerna erbjuder socialtjänster på basis av individuell bedömning av servicebehovet. I brådskande fall skall behovet av social service bedömas utan dröjsmål. I icke brådskande fall skall bedömningen gällande 75 år fyllda invånare göras inom utsatt tid (senast 7 vardagar efter att den berörda myndigheten kontaktats) De personer som får i 9 § i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag för pensionstagare har samma rättigheter. Behovsbedömningen gäller personer som ännu inte omfattas av servicen och personer med förändrat servicebehov.

Enkäten gällde alla de 75 år fyllda personer som hade begärt bedömning av behovet av social service, alltså inte enbart dem som hade hänvisat till det aktuella lagrummet. Bedömningen av behovet av social service hos en person som har fyllt 75 år eller som får högsta vårdbidrag för pensionstagare kan alltid betraktas som bedömning enligt 40 a § i socialvårdslagen.

Serviceplan i enlighet med 7 § i socialvårdens klientlag (810/2000)

När socialvård lämnas skall en service-, vård-, rehabiliterings- eller någon annan motsvarande plan uppgöras, om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det inte i övrigt är uppenbart onödigt att göra upp en plan.

Hembesök som främjar de äldres välbefinnande

Hembesök som främjar de äldres välbefinnande motsvarar i stort sett de tidigare förebyggande hembesöken ifråga om innehåll och realisering. Med hembesök som främjar välbefinnandet avses ett besök som görs av en anställd inom social- och/eller hälso- och sjukvården hos en äldre hemmaboende person i viss ålder i syfte att främja personens välbefinnande och funktionsförmåga för att hon eller han skall ha bättre möjligheter att bo kvar hemma och klara sig på egen hand så länge som möjligt. Vid hembesöket görs en generell bedömning av personens funktionsförmåga och kartläggs eventuella risker som kan försämra funktionsförmågan, livskvaliteten eller säkerheten i hemmet. Vid behov kan personen styras till noggrannare bedömning av funktionsförmågan och till olika tjänster.

Rådgivningscentraler och motsvarande tjänster för äldre

En rådgivningscentral eller motsvarande rådgivningstjänst vänder sig till äldre kommuninvånare och deras närstående. Verksamheten syftar till att hjälpa de äldre att behålla sin funktionsförmåga, sina kraftresurser och sin självständighet och att förebygga hälsorelaterade och sociala problem. Verksamheten kan omfatta till exempel information, rådgivning och handledning gällande välbefinnandet, hälsan, servicen och den sociala tryggheten. Rådgivningsverksamheten kan ordnas inom ramen för den kommunala social- och/eller hälso- och sjukvården.

Symboler som används i tabellerna

(-) Inga fall

Tabeller

Tabell 1. Bedömning av behovet av social service bland 75 år fyllda personer år 2010 ¹⁾

	Män	Kvinnor	Sammanlagt
Sammanlagt	5 922	12 396	18 318
% av befolkningen som fyllt 75 år i de svarande kommunerna	9,3	11,2	10,5
Antal personer som beviljats mer eller ny service på basis av bedömningen	4 137	8 662	12 796
% av de bedömda	69,9	69,9	69,9

1) 164 kommuner omfattande 39,2 % av landets befolkning och 40,1 % av dem som fyllt 75 år besvarade frågan.

Tabell 2. Bedömning av servicebehovet inom tidsfristen år 2010 (%)

Bedömning av servicebehovet inom tidsfristen

Medförde inga svårigheter	86,5
Vissa svårigheter	13,1
Avsevärda svårigheter	0,4
Sammanlagt (%)	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	222 ¹⁾
Antal kommuner som inte svarade sammanlagt (n)	120

1) De svarande kommunerna omfattade 80,3 % av befolkningen.

Tabell 3. OrdnanDET av de tjänster som ansågs nödvändiga vid bedömningen av servicebehovet år 2010 (%).

	Hemservice eller hemvård	Stöd för närståendevård	Serviceboende för äldre personer	Övriga tjänster
Medförde inga svårigheter	74,3	85,3	38,8	72,2
Vissa svårigheter	24,3	13,8	48,7	25,8
Avsevärda svårigheter	1,3	0,9	12,5	1,9
Sammanlagt (%)	100	100	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n) ¹⁾	226	224	224	209
Antal kommuner som inte svarade sammanlagt (n)	116	118	118	133

1) De svarande kommunernas procentandelar av befolkningen enligt tjänst: Hemvård 76,8, stöd för närståendevård 76,6, serviceboende 76,2 och övriga tjänster 72,9 procent.

Tabell 4. Andelen klienter med serviceplan 2007 och 2010 (%)

Andelen klienter med uppgjord serviceplan	År 2007	År 2010 ¹⁾
0–24 %	2,4	1,4
25–49 %	3,6	1,8
50–74 %	12,4	7,7
75–100 %	81,5	89,2
Sammanlagt (%)	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	330	222
Antal kommuner som inte svarade sammanlagt (n)	86	120

1) De kommuner som svarade på frågan 2010 omfattade 72,9 % av befolkningen.

Tabell 5. Kommunernas hembesök som främjar de äldres välbefinnande åren 2007 och 2010. Andelen kommuner (%).

	År 2007	År 2010
Ja	54,3	64,6
Nej	26,9	13,3
Nej, men planerade eller på kommande	18,8	22,1
Sammanlagt (%)	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	346	226 ¹⁾
Antal kommuner som inte svarade sammanlagt (n)	70	116

1) De kommuner som svarade 2010 omfattade 81,1 % av befolkningen.

Tabell 6. Målgrupperna för hembesöken som främjar de äldres välbefinnande 2010 (%)

	Kommunen ordnar hembesök	Kommunen planerar eller håller på att införa hembesök	Vardera sammanlagt
65 år fyllda	1,4	0,0	1,0
70 år fyllda	0,7	2,0	1,0
75 år fyllda	44,5	40,0	43,4
80 år fyllda	34,9	48,0	38,3
85 år fyllda	0,0	2,0	0,5
Annan åldersgrupp	17,8	6,0	14,8
Vet ej	0,7	2,0	1,0
Sammanlagt (%)	100	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	146	50	196

Tabell 7. Hembesök som främjar de äldres välbefinnande enligt kön 2010 ¹⁾

	antal	%
Män	2772	41,8
Kvinnor	3867	58,2
Sammanlagt	6639	100

1) Frågan besvarades av 133 kommuner omfattande 35,6 procent av befolkningen.

Tabell 8. Kommunernas rådgivningscentralverksamhet för äldre 2007 och 2010 (%)

Rådgivningscentralverksamhet för äldre	År 2007	År 2010
Ja	24,3	40,4
Nej	64,9	41,2
Nej, men planerade eller på kommande	10,7	18,4
Sammanlagt (%)	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	345	228 ¹⁾
Antal kommuner som inte svarade sammanlagt (n)	71	114

1) De kommuner som svarade 2010 omfattade 80,6 % av befolkningen.

Tabell 9. Målgrupperna för rådgivningscentralsverksamheten för äldre 2010 (%)

	Kommunen ordnar rådgivningscentralsverksamhet	Kommunen planerar eller håller på att införa rådgivningscentralsverksamhet	Vardera sammanlagt
65 år fyllda	43,5	50,0	45,5
70 år fyllda	2,2	2,4	2,2
75 år fyllda	6,5	7,1	6,7
Alla oberoende av ålder	40,2	38,1	39,6
Annan åldersgrupp	5,4	2,4	4,5
Vet ej	2,2	-	1,5
Sammanlagt (%)	100	100	100
Antal svarande kommuner sammanlagt (n)	90	42	132

Kvalitetsbeskrivning

Äldreomsorgen 2010 – Delrapport om kommunenkäten

Statistikuppgifternas relevans

Institutet för hälsa och välfärd (THL) samlar vart tredje år in kommunal information som kompletterar statistiken Kommunernas ekonomi och verksamhet. Uppgifterna gäller tjänsterna för äldre och funktionshindrade personer, barndagvården, den sociala kreditgivningen och arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte. Enkäten innehåller frågor om nya tjänster och omständigheter som man regelbundet behöver sådan information om som inte går att samla in vid den fortlöpande insamlingen av statistikdata.

Informationen behövs för bland annat planeringen och beslutsfattandet. Insamlingen av uppgifter grundar sig på lagen om statistikväsendet vid forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården (409/2001).

Metodbeskrivning

Enkäten gjordes som elektronisk enkät (Digium). Kommunerna tillställdes per e-post länkar till de elektroniska frågeformulären inom respektive segment. De kommuner som inte hade svarat på alla enkätdelar inom utsatt tid tillställdes enkäten på nytt per e-post. De kommuner som inte alls hade svarat på enkäten tillställdes enkäten även i pappersform i syfte att säkerställa mottagandet. Efter den andra svarsomgången infordrades uppgifterna också per telefon.

Uppgifternas exakthet och tillförlitlighet

I enkätdelen gällande tjänster för äldre personer deltog 233 kommuner, dvs. 68,1 procent av landets kommuner. De svarande kommunerna omfattade 82,9 procent av landets befolkning. Bortfallet var 109 kommuner.

Tabell 1. Bortfallsanalys gällande enkäten 2010

	Svarsandel %	Bortfall %	Antal kommuner N
Kommunens storlek			
under 4 000 invånare	69,8	30,2	129
4 000-9 999 invånare	60,4	39,6	111
10 000-24 999 invånare	64,5	35,5	62
25 000-99 999 invånare	87,5	12,5	32
100 000 eller fler invånare	100,0	0,0	8
Kommungrupp			
Stadslik	80,6	19,4	62
Landsbygdslik	64,5	35,5	214
Tätort	68,2	31,8	66
Regionförvaltningsverk			
Södra Finland	75,0	25,0	68
Östra Finland	72,2	27,8	54
Lappland	61,9	38,1	21
Sydvästra Finland	71,4	28,6	49
Västra och Inre Finland	68,1	31,9	91
Norra Finland	53,5	46,5	43
Åland	62,5	37,5	16
Sammanlagt	68,1	31,9	342

Alla kommuner besvarade inte alla frågor vilket innebär att täckningen varierar från fråga till fråga. Den befolkningsrelaterade svarsprocenten låg mellan 35,6 och 81,1 i de olika frågorna. Svarsandelen var lägst ifråga om bedömningen av servicebehovet hos 75 år fyllda invånare och antalet hembesök som främjar välbefinnandet.

Svarsprocenten var något lägre 2010 än 2007. År 2007 omfattade de kommuner som deltog i enkätavsnittet gällande äldre personer 88,7 procent av landets befolkning.

På grund av att frågorna gällde nya tjänster och sådana tjänster om vilka det saknas fortlöpande uppgifter bör enkätresultaten betraktas som riktgivande. Den begärda informationen fanns inte tillgänglig i alla kommuners datasystem, vilket medförde att svaren i vissa fall var uppskattningar. Man bör därtill beakta att vissa begrepp i anslutning till objekten fortfarande är oetablerade vilket kan ha lett till olika tolkningar.

Uppgifternas aktualitet och punktlighet

THL:s statistikrapport bygger på kommunenkäten som görs vart tredje år.

Statistikens enhetlighet och jämförbarhet

THL (tidigare Stakes) har samlat in kommunuppgifterna från åren 2007 och 2010. Innehållet i kommunenkäten förändrades i viss mån 2010 på grund av bland annat lagändringar. Detta innebär att resultaten från åren 2007 och 2010 inte är direkt jämförbara i alla avseenden. Bortfallet kan också inverka på resultatens jämförbarhet. Nedan följer noggrannare information om uppgifternas enhetlighet och jämförbarhet.

År 2010 förändrades enkätinnehållet gällande följande frågor:

- Frågorna gällande bedömningen av behovet av social service förändrades till följd av en lagändring. Lagändringen 2009 medförde att åldersgränsen för behovsbedömning sjönk från 80 till 75 år.
- I enkäten 2010 infördes en ny fråga gällande kommunernas svårigheter med att ordna de tjänster som ansågs nödvändiga vid bedömningen av servicebehovet.
- Hembesök som främjar de äldres välbefinnande är en ny term. I enkäten 2007 användes termen förebyggande hembesök. Hembesöken som främjar de äldres välbefinnande motsvarar i stort sett de tidigare förebyggande hembesöken.
- I enkäten 2010 inbegärdes för första gången information om antalet hembesök hos äldre personer. Få kommuner besvarade frågan, vilket sannolikt innebär att många kommuner saknar statistik och noteringar om antalet hembesök.
- Termen rådgivningscentral eller liknande rådgivningstjänst för äldre var en ny term i enkäten 2010. I enkäten 2007 användes termen äldre- eller seniorrådgivning. I enkäten 2010 användes termen rådgivningscentral eller liknande rådgivningstjänst för äldre för samma verksamhet.

Tillgång till uppgifterna och deras transparens

De viktigaste resultaten sammanställs i en statistikrapport, som publiceras på THL:s webbsidor på adressen <http://www.thl.fi/fi/tilastot>.

– Avsnitt I. Äldre personer

Statistikenkät i kommunerna 2010

Social- och hälsovårdsministeriet, Finlands Kommunförbund och Institutet för hälsa och välfärd (THL) har tillsammans utarbetat en statistikenkät som genomförs vart tredje år i kommunerna. Den kompletterar verksamhetsdelen i Statistikcentralens statistik över kommunernas ekonomi och verksamhet och dess ämnesområden är tjänster för äldre personer och funktionshindrade, social kreditgivning, barndagvård och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Den allra första enkäten gällde 2007, denna enkät är inriktad på 2010 och nästa enkät kommer att avse 2013.

- Enkäten omfattar fem ämnesområden.
- Formulären kan också skrivas ut på webbadressen www.stakes.fi/SV/tilastot/formular.
- Beroende på ämnesområde kommer formulären förmodligen att fyllas i av flera personer i er kommun. **Vi hoppas att ni skickar formulären före den 11 mars 2011.**

Frågor besvaras enligt följande:

- Ämnesområdena äldre personer och funktionshindrade: Riikka Väyrynen, riikka.vayrynen@thl.fi, tfn 020610 76 70.
- Ämnesområdet barndagvård: Salla Säkkinen, salla.sakkinen@thl.fi, tfn 020610 70 64.
- Ämnesområdena social kreditgivning och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte: Esa Arajärvi, esa.arajarvi@thl.fi, tfn 020610 73 55.

Enkäten gäller 2010 och därför tillämpas kommunindelningen för det året.

Datainsamlingen bygger på lagen om Institutet för hälsa och välfärd (668/2008).

1. Kommun _____

2. Namn _____

3. E-post _____

4. Telefon _____

5. Hur många personer i åldern 75 år och över har i kommunen fått sitt behov av social service bedömt i enlighet med 40 a § i socialvårdslagen (710/2982) under 2010?

Definition i denna enkät: Antalet ska inbegripa alla som är 75 år och äldre och har bett om att få sitt behov av social service bedömt, alltså inte bara de som har fyllt 75 år och själva har kunnat hänvisa till lagparagrafen. I fråga om personer som är 75+ (eller personer som får vårdbidrag för pensionstagare med högsta belopp) kan bedömningen av behovet av social service alltid betraktas som en bedömning av servicebehovet enligt 40 a § i socialvårdslagen.

	Män	Kvinnor
Totalt	_____	_____
Hur många har på grundval av bedömningen beviljats mer eller nya tjänster?	_____	_____

6. Hur många mottagare av vårdbidrag för pensionstagare med högsta belopp (tidigare specialvårdbidrag) i kommunen fick 2010 sitt behov av social service bedömt enligt 40 a § i socialvårdslagen?

	Män	Kvinnor
Under 65 år	_____	_____
65–74 år	_____	_____
Totalt	_____	_____
Hur många har på grundval av bedömningen beviljats mer eller nya tjänster?	_____	_____

7. Hade kommunen svårigheter med att genomföra bedömning av behovet av social service i enlighet med 40 a § i socialvårdslagen inom den angivna tidsfristen (7 vardagar) år 2010?

- Ja, avsevärda svårigheter
- En aning svårigheter
- Inga svårigheter

8. Om kommunen hade avsevärda eller en aning svårigheter, hurdana var de?

9. Hade kommunen 2010 svårigheter med att ordna den service som vid bedömningen av behovet ansågs vara nödvändig?

	Svårigheter		
	Nej	I viss mån	I betydande mån
Hemservice eller hemvård	☐	☐	☐
Stöd för närståendevård	☐	☐	☐
Serviceboende för äldre personer	☐	☐	☐
Övrig service	☐	☐	☐

10. En hur stor del av dem som 31.12.2010 fick tjänster för äldre inom ramen för socialvården har en serviceplan enligt 7 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården?

- 0–24 %
- 25–49 %
- 50–74 %
- 75–100 %

11. Ordnade kommunen 2010 hembesök som främjar de äldres välbefinnande?

Definition i denna enkät: Hembesök som främjar de äldres välbefinnande motsvarar innehållsligt i stort sett de tidigare förebyggande hembesöken och genomförs på samma sätt. Med förebyggande hembesök avses ett besök som görs av en anställd inom social- och/eller hälso- och sjukvården hos en äldre person i viss ålder som bor hemma. Syftet med besöket är att främja personens välbefinnande och funktionsförmåga för att han eller hon ska ha bättre möjligheter att bo kvar hemma och klara sig på egen hand så länge som möjligt. Vid hembesöket gör den anställda en generell bedömning av personens funktionsförmåga och utreder om det finns risker som kan försämra funktionsförmågan, livskvaliteten och säkerheten i hemmet. I förekommande fall kan personen hänvisas till närmare bedömning av funktionsförmågan och olika typer av verksamheter eller tjänster.

- Ja
- Nej
- Nej, men vi kommer/planerar att göra det

12. Om kommunen ordnade hembesök för att främja de äldres välbefinnande, för hur många personer ordnades det hembesök 2010?

	Män	Kvinnor
Totalt	<input type="text"/>	<input type="text"/>

13. Om kommunen ordnar eller kommer/planerar att ordna hembesök som främjar de äldres välbefinnande, till vilka åldersgrupper riktar de sig (välj bara ett alternativ)?

- 65 år och över
- 70 år och över
- 75 år och över
- 80 år och över
- 85 år och över
- Annan åldersgrupp, vilken? _____

14. Eller är hembesöken som främjar de äldres välbefinnande inriktade på någon riskgrupp?

- Nej
- Ja, vilken? _____

15. Hade kommunen 2010 en särskild rådgivningscentral eller liknade för äldre?

Definition i denna enkät: En rådgivningscentral eller liknande rådgivningstjänst vänder sig till äldre kommuninvånare och deras närstående. Verksamheten tar sikte på att hjälpa de äldre att behålla sin funktionsförmåga, sina kraftresurser och sin självständighet. Vidare avser den att förebygga hälsorelaterade och sociala problem. Verksamheten kan inbegripa exempelvis information, rådgivning och handledning om välbefinnande, hälsa, service och social trygghet. Den kan organiseras inom den kommunala socialvården eller hälso- och sjukvården eller vara gemensam verksamhet av dessa sektorer.

- Ja
- Nej
- Nej, men vi kommer/planerar att inrätta

16. Om kommunen hade eller kommer/planerar att inrätta en rådgivningscentral eller liknande verksamhet för äldre, till vilka åldersgrupper riktar de sig (välj bara ett alternativ)?

- 65 år och över
- 70 år och över
- 75 år och över
- Alla oberoende av ålder
- Annan åldersgrupp, vilken? _____

17. Tjänsten är därutöver avsedd för anhöriga och närstående?

- Ja
- Nej